

УДК 37.014.543:378 (045)

ОТКАЛЕНКО О.М., головний бухгалтер, аспірант

Вінницький торговельно – економічний інститут Київського національного торговельно – економічного університету, м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті досліджено джерела формування фінансових ресурсів державних вищих навчальних закладів та здійснено класифікацію власних надходжень закладів вищої школи. Запропоновано схему ціноутворення на освітні послуги, реалізація яких істотно впливає на формування фінансових ресурсів вищого навчального закладу. Здійснено аналіз вартості підготовки фахівців прийому 2013 року державними та приватними вищими навчальними закладами Вінниччини.

Ключові слова: фінансові ресурси, вищі навчальні заклади, власні надходження вищих навчальних закладів, ціноутворення освітніх послуг, ринок освітніх послуг

Funding sources of public higher education institutions identified and own revenues classification of higher education institutions made. A scheme of pricing for educational services offered, the implementation of which significantly affects to the formation of the financial resources of the university. The analysis of the training value in 2013 by public and private universities in the Vinnytsia region received.

Keywords: financial resources, higher education institutions, revenues of higher education institutions, pricing of educational services, educational services market

Вступ. На сьогодні аспект фінансування освіти став предметом особливої уваги як з боку держави, так і з боку суб'єктів господарювання, - гострою проблемою залишається дефіцит фінансових ресурсів галузі. Питання формування та раціонального використання фінансових ресурсів залишається завжди актуальним для всіх державних вищих навчальних закладів. Практика фінансування вищої освіти, хоча й знає значної трансформації, потребує свого вдосконалення відповідно до реалій сьогодення.

Вивченню реалій формування фінансового забезпечення закладів освіти присвячені праці Т. Боголіб, О. Чечуліної, П. Андреева, П. Кулікова, О. Акімової, Й. Бескид та ін. Проте питанням саме формування фінансових ресурсів у державних вищих навчальних закладах приділяється вкрай мало уваги.

Постановка завдання. Основним джерелом фінансових ресурсів вищих навчальних закладів є кошти від надання платних послуг. Тому політика ціноутворення сучасного вищого навчального закладу стосується життєво важливих аспектів його існування й подальшого розвитку і має бути обґрунтованою.

Мета статті - обґрунтування, виявлення та аналіз чинників, які мають враховуватися вищим навчальним закладом при формуванні фінансових ресурсів, зокрема визначення ціни освітньої послуги.

Результати. Фінансування державних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей народного господарства, а також додаткових джерел фінансування. Бюджет вищого навчального закладу може складатися із загального та спеціального фондів. Складовою

частиною загального фонду бюджету закладу освіти є асигнування із державного бюджету, а складовими частинами спеціального фонду бюджету є власні надходження вищого навчального закладу.

Бюджетним кодексом України [1] власні надходження вищих навчальних закладів поділяються на такі групи:

перша група – надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами, закладами вищої освіти, згідно із законодавством;

друга група – інші джерела власних надходжень.

У складі першої групи доцільно виділити такі підгрупи:

підгрупа 1 - власні надходження вищого навчального закладу за надання платних освітніх послуг громадянам України та іноземним громадянам;

підгрупа 2 - надходження від господарської діяльності вищого навчального закладу;

підгрупа 3 - надходження від здачі в оренду майна закладами освіти;

підгрупа 4 - надходження коштів від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна).

У складі другої групи можна виділити наступні підгрупи:

підгрупа 1 – отримані закладом освіти благодійні внески, гранти та дарунки;

підгрупа 2 – кошти, що отримують вищі навчальні заклади від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів;

підгрупа 3 - кошти, що отримують вищі навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг.

Основним джерелом надходження коштів вищих навчальних закладів є надання освітніх послуг, при цьому відсутнє конкретне бачення, в якій формі вона повинна бути надана. Науковці по різному трактують поняття освітньої послуги. Так, Т.М. Боголіб під освітньою послугою розуміє «специфічний товар, якість якого підпорядковується законам ринкової конкуренції та деяким обмеженням держави, характеризується наступними основними ознаками [1, с.237]:

- підготовленість професорсько-викладацького персоналу та його участь в науково-дослідній роботі;
- відпрацьованість освітніх стандартів і програм;
- організація і проведення роботи щодо підготовки абітурієнтів до вступу у вищий навчальний заклад;
- рівень організації навчально-освітнього процесу;
- рівень розвитку матеріальної бази вищого навчального закладу та ін.

Як товар освітня послуга є досить специфічна, так як має ряд особливих характеристик:

- освітню послугу неможна упакувати і віднести додому;
- споживач, отримавши таку послугу, збагачується новими знаннями та професійними навиками;
- освітня послуга може бути реалізована будь-яку кількість разів різними споживачам;
- не завжди є можливість порівняти вартість на подібні освітні послуги, що надаються різними виробниками.

Оскільки освітні послуги є товаром, їх безпосередня реалізація відбувається на ринку потенційних покупців і продавців. Попит у сфері освітніх послуг формується за рахунок окремих господарюючих суб'єктів, у тому числі окремих індивідів, домогосподарств, організацій, державного апарату управління тощо, а пропозиція строюється різними установами сфери освіти [3, с.21].

Важливим напрямом реформування в системі освіти є цінова політика. Вартість освітньої послуги повинна бути економічно обґрунтованою, а враховуючи те, що, відповідно до законодавства, державні та комунальні навчальні заклади є бюджетним неприбутковими установами, навчальний заклад надає послуги фактично за собівартістю.

Концептуально схема ціноутворення, на нашу думку, повинна виглядати наступним чином:

1) на основі аналізу попиту визначається базова ціна освітньої послуги;

2) ціна освітньої послуги повинна порівнюватися із цінами конкурентів на аналогічну освітню послугу;

3) ціна повинна бути адаптованою до умов сьогодення. Раціональною на цьому етапі була б система знижок (при сплаті за весь термін навчання разовим платежем; при відвідуванні підготовчих курсів; при паралельному навчанні, наприклад, на заочній та денній формі за різними професійними спрямуваннями; при одночасному навчанні декількох дітей) та націнок (при реалізації окремих додаткових курсів; при реалізації індивідуальних планів та графіків навчальної роботи; при спеціалізованій підготовці фахівців на замовлення підприємств);

4) обов'язково потрібно корегувати вартість освітньої послуги на індекс інфляції.

Визначення фактичної вартості підготовки одного студента повинно здійснюватися на базі економічно обґрунтованих витрат, пов'язаних з її наданням, що мають враховувати специфіку закладу і бути достатніми для покриття поточних та капітальних витрат, що стосуються навчального процесу, експлуатації приміщень та споруд й матеріально-технічної бази навчального закладу. Складовими вартості витрат є: витрати на оплату праці працівників, нарахування на оплату праці відповідно до законодавства, безпосередні витрати на оплату послуг інших організацій, капітальні видатки, інші витрати відповідно до чинного законодавства.

У сучасних умовах, застосовувані на практиці методики калькулювання освітніх послуг не дозволяють розрахувати вартість конкретної освітньої послуги, яка надається вищим навчальним закладом за певною спеціальністю, що включає різний набір дисциплін. В свою чергу, викладання різних дисциплін обумовлює різні як за економічним змістом, так і за величиною витрати. В основному застосовується узагальнюючий облік витрат і розраховується середня вартість освітньої послуги по навчальному закладу.

В умовах постійного зменшення чисельності випускників загальноосвітньої школи між вищими навчальними закладами посилюється суперництво за покупців освітніх послуг. Одним із досить ефективних методів ведення конкурентної боротьби між ними є цінова конкуренція. Розглянемо на прикладі державних та приватних вищих навчальних закладів Вінниччини вартість підготовки фахівців напряму підготовки «Фінанси і кредит» за кошти фізичних та юридичних осіб (табл. 1).

Для аналізу інформація про вартість освітніх послуг використовувалась з офіційних сайтів вищих навчальних закладів, перелічених вище.

Дані таблиці 1 дозволяють зробити висновок, що ціна на освітні послуги за однаковим напрямом підготовки по різних навчальних закладах суттєво відрізняється. Найвищу цінову політику має Вінни-

Таблиця 1

**Ціна на освітні послуги вищими навчальними закладами Вінниччини напряму підготовки
«Фінанси і кредит» прийом 2013 року**

Назва вищого навчального закладу	Освітньо – кваліфікаційні рівні (ціна за весь термін навчання)					
	Бакалавр		Спеціаліст		Магістр	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1. Вінницький національний аграрний університет	28000	13200	7000	3300	7000	3300
2. Вінницький національний технічний університет	35800	24750	8950	8250	11960	10350
3. Вінницький торговельно – економічний інститут КНТЕУ	30240	16720	8080	4235	8080	4815
4. Вінницький кооперативний інститут	18210	9900	7800	-	-	-
5. Вінницький фінансово – економічний університет	22000	14000	7500	5200	7500	5200
6. Вінницький соціально – економічний інститут університету «Україна»	21560	-	7500	5500	9500	-

У зв'язку із зменшенням випускників шкіл та збільшенням закладів освіти між вищими навчальними закладами посилюється конкуренція за покупців освітніх послуг. В результаті формується особливе ставлення до студента, який виступає в якості основного споживача освітніх послуг. Конкурентна боротьба все більшою мірою охоплює ринок освітніх послуг. Для того, щоб абітурієнти та їх батьки віддали перевагу певному навчальному закладу, йому достатньо встановити плату за навчання на декілька сотень нижчу, ніж у його конкурентів.

Але при цьому не потрібно забувати про якість освіти, яку можуть у ВНЗ забезпечити викладачі з вченими званнями та науковими ступенями. Основною із складових собівартості освітньої послуги є заробітна плата. Важливо врахувати ліцензійні вимоги, за якими на освітньо – кваліфікаційних рівнях «бакалавр», «спеціаліст» та «магістр» 75%, 85% та 95% лекційного курсу, відповідно, мають забезпечувати кандидати і доктори наук. Тому важливо при калькулюванні вартості освітньої послуги включити до витрат на оплату праці, окрім посадового окладу,

рівень надбавок за науковий ступінь, за вчене звання та за вислугу років.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що основними джерелом формування фінансових ресурсів вищого навчального закладу є асигнування з бюджету та надходження коштів від надання платних послуг.

На ринку освітніх послуг, де закладам освіти необхідно вести боротьбу за кожного студента – контрактика, постає питання ціноутворення, яке є прерогативою виключно освітніх закладів. У цій ситуації важливим питанням є визначення вартості освітніх послуг. У сучасних умовах ціна стає індикатором якості освітньої послуги, а оптимальна ціна повинна передусім відповідати ринковому попиту та пропозиції і цим забезпечувати повний ліцензійний набір, покриваючи при цьому витрати на освітню послугу.

Подальші дослідження потрібно спрямувати на розвиток формування фінансових ресурсів шляхом розширення кола освітніх послуг та оптимізування структури витрат на їх забезпечення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Боголіб Т.М. Роль освіти і науки у постіндустріальному розвитку України : [монографія] / Боголіб Т.М. – К. : Корпорація, 2010. – 408 с.
3. Гарбар Ж.В. Становлення та розвиток сфери освітніх послуг в Україні / Ж.В. Гарбар, І.В. Гнидюк, Л.І. Губанова // Сучасні механізми фінансування вищої освіти в Україні : тези доп. міжнар. наук.– практ. конф. (Київ, 22 – 23 листопада 2012р.). – К. : Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2012. – 150 с.

